

Стандартизація, сертифікація, якість

УДК 6-6.063:622.323

В статті проведений аналіз стану робіт з сертифікації продукції, послуг та персоналу в нафтогазовій галузі України. Також обґрунтована необхідність створення системи добровільної сертифікації в нафтогазовій галузі (умовна назва «Нафтогаз-серт») та запропоновані першочергові заходи щодо створення такої системи.

Перед вітчизняною економікою постали складні завдання, серед яких головним є вихід з глибокої економічної кризи. Триває і досить складний процес входження України до Європейського Співтовариства. Важливою віхою цього входження є подальше вдосконалення та гармонізація системи сертифікації в Україні, її законодавчої та нормативної бази відповідно до принципів та законодавства з сертифікації, що діють в Європейському Співтоваристві.

Для нафтогазової галузі актуальною є організація постійного відстеження та аналізу нововведень, що надасть нові можливості для захисту нафтових компаній України від придбання та застосування недоброякісної продукції і використання нових важелів підвищення якості продукції власного виробництва, в першу чергу шляхом технічного регулювання.

У недалекому минулому стандартизація керувалася технічними та соціальними інтересами. Тепер стандартизацією управляє ринок. Відповідні стандарти забезпечують доступ до світових ринків і підтримують якість. Вони є оптимальним компромісом між вимогами якості імпортування товарів та інтересами країн, що експортують ці товари.

Політика Держстандарту України щодо розвитку національної системи технічного регулювання теж базується на прагненні України до інтеграції у світову економіку та вступу до Світової організації торгівлі.

Свого часу лібералізація режиму зовніш-

Article contains analysis of operations state concerning certification of products, services and personnel in oil and gas industry of Ukraine. Besides, necessity of free-will certification development in oil and gas industry (conditional name is «Naftogascert») is considered and first steps of this system development are offered.

ньої торгівлі обґрунтовувалась очікуванням підвищення рівня конкуренції вітчизняних галузей. Проте, це стало заохоченням імпорту товарів в Україну. Як результат – попит на внутрішньому ринку в багатьох галузях задовольняється за рахунок імпорту, а вітчизняні підприємства не можуть в своєму розвитку спиратися на національний ринок.

В останні роки НАК «Нафтогаз України», ВАТ «Укрнафта», ДК «Укрнафтогазвидобування», ДАТ «Чорноморнафтогаз» та інші активно працюють в пошуках ринків збуту послуг з виконання геологорозвідувальних робіт, експлуатаційного і розвідувального буріння, облаштування нафтових та газових родовищ, видобутку нафти і газу, капітального ремонту свердловин, попередження і ліквідації нафтогазових проявів та аварій, використовуючи значний виробничий, професійний та інтелектуальний потенціал своїх фахівців.

Розглядаються та вивчаються пропозиції щодо співробітництва з країнами Північної Африки, Близького Сходу та СНД.

Аналіз матеріалів, отриманих в результаті проведених переговорів, вивчення вимог іноземної сторони до претендентів показав, що однією з умов успішного проведення робіт за кордоном є наявність сертифікованого обладнання та спеціалістів, що пройшли атестацію згідно з міжнародними вимогами та мають відповідні сертифікати.

В Україні з 1994 року функціонує державна Система сертифікації УкрСЕПРО, в

рамках якої розроблено та гармонізовано з міжнародними ряд державних стандартів (серія ДСТУ 3410...3420-96), що регламентують загальні вимоги до сертифікації продукції.

В 2000 році при Івано-Франківському державному технічному університеті нафти і газу (з серпня 2001 р. – Національний) та при Івано-Франківському Державному центрі стандартизації, метрології та сертифікації (ІФДЦСМС) був створений Орган з сертифікації нафтогазового обладнання. Окрім того, в Україні, переважно в західному регіоні, було створено ряд випробувальних центрів (НВФ «Зонд») та випробувальних лабораторій (Калуський завод «Карпатнафтомаш», Івано-Франківський ЕТЦ Держнаглядохоронпраці, Дрогобицький долотний завод та ін.), які акредитовані в системі УкрСЕПРО і проводили сертифікаційні випробування нафтогазового обладнання.

Так, галуззю акредитації випробувального центру НВФ «Зонд» є проведення випробувань:

- 1) нафтогазового обладнання для буріння, освоєння, ремонту та експлуатації нафтових і газових свердловин;
- 2) конструкційних матеріалів, сплавів, литва, сортового прокату, будівельних матеріалів, труб;
- 3) зварних конструкцій і виробів: посудин і апаратів сталевих зварних, резервуарів, котлів парових та водогрійних, трубопроводів магистральних, вантажопідіймальних споруд, колон, ферм, каркасів, естакад.
- 4) засобів та технологічних процесів неруйнівного контролю;

Через ряд причин організаційного, методичного і технічного характеру існуючі структури працюють неефективно. Аналіз причин показав, що найефективнішим способом їх усунення буде комплексний підхід до даної проблеми, який може бути реалізований шляхом створення Єдиної системи сертифікації в нафтогазовій галузі (умовна назва «Нафтогазсерт»), яка б поєднувала в собі системи сертифікації продукції та послуг, а також, що особливо важливо, персоналу.

В сучасному світі особливо на часі є сертифікація персоналу в різних галузях народного господарства і відповідність її міжнародним стандартам, що створить нашим спеціалістам додаткові можливості на закордонних ринках праці і посприє міжнародному визнанню дипломів наших вузів.

Постановою Держстандарту №131 з 2000 року в Україні введено в дію Міждержавний стандарт ГОСТ 30488-97 (EN 45013:1999) «Загальні вимоги до органів сертифікації персоналу». Питання сертифіка-

ції персоналу, який працює в різних галузях народного господарства України, практично не вирішується. Єдиним винятком є діючий Орган із сертифікації персоналу фахівців, що проводять неруйнівний контроль на об'єктах, підконтрольних Держнаглядохоронпраці. Для атестації фахівців нафтогазової галузі, що проводять неруйнівний контроль в 1996 році був створений атестаційний центр при НВФ «Зонд», який надає послуги з підготовки й атестації фахівців з неруйнівного контролю (ультразвуковий та радіографічний методи) в таких виробничих секторах:

- 1) промислова енергетика (посудини, які працюють під тиском);
- 2) трубопроводи;
- 3) хімія та нафтохімія;
- 4) бурове обладнання;
- 5) вантажопідіймальні механізми;
- 6) металоконструкції та будівельні конструкції.

Сертифікацію фахівців інших професій, які працюють в нафтогазовій галузі, жодна організація в Україні не проводить.

В світовій практиці існують два шляхи вирішення цієї проблеми: перший – використання послуг зарубіжних центрів – шлях швидкий, але не дешевий і тупиковий для вітчизняної економіки; другий – створення національної Системи сертифікації з подальшою її акредитацією в загальнонавчаних міжнародних центрах.

Заслугує на увагу досвід сусідніх країн. Росія створила національну систему сертифікації, пішла по шляху її інтенсивного розвитку і досягла досить значних успіхів. В 1995 році на базі російського державного університету нафти і газу імені І.М. Губкіна був заснований центр «Технонефтегаз» – автономна некомерційна організація, яка здійснює комплекс робіт з сертифікації, стандартизації, акредитації, експертизи та підготовки спеціалістів в нафтогазовому комплексі.

В країнах Західної Європи та США приділяється значна увага Програмі удосконалення якості в ХХІ ст., в т.ч. людським ресурсам як складовій частині цієї програми. В інформаційних документах ISO [2] досвіду сертифікації персоналу на Заході присвячений окремий розділ «Складова людських ресурсів у тотальному управлінні якістю (TQM).» Опитування Служби Геллапа показують, що на думку виконавчих директорів під час розгляду методів підвищення якості це питання найбільш важливе. Неувага до нього може знизити ефективність зусиль в галузі тотальної якості. Зміни повинні зачіпати такі сфери діяльності, як підбір персоналу, підготовка кадрів, оцінка діяльності.

В сучасній ситуації сама економіка якості спонукає до створення вітчизняної системи сертифікації, оскільки орієнтація на використання зарубіжних органів з сертифікації безперспективна для національної економіки з цілого ряду причин.

Опираючись на зарубіжні органи з сертифікації, ми тим самим стаємо їх добровільним заручником – в будь-який час закордонний партнер може припинити свою роботу в Україні та дію своїх сертифікатів; а оплачуючи чужі послуги, ми інвестуємо зарубіжні органи з сертифікації, гальмуючи перспективу розвитку своїх.

Звертаючись до послуг чужих органів з сертифікації, в процесі сертифікації український виробник об'єктивно змушений демонструвати свої «ноу-хау», видаючи конкурентам стратегічну інформацію.

Національний Орган з сертифікації «Нафтогазсерт» не тільки сприятиме конкуренції серед вітчизняних виробників та створюватиме бар'єр монополії на ринку нафтогазової продукції, а й позитивно вплине на стабільність власного нафтового ринку, а отже, і фінансового.

Створення вітчизняного Органу з сертифікації «Нафтогазсерт» допоможе уникнути можливої фальсифікації даних закордонними органами з сертифікації (щоб, наприклад, витіснити Україну із міжнародного ринку), а також підвищить конкурентоздатність вітчизняного виробника.

ПЕРШОЧЕРГОВИМИ заходами щодо створення Системи сертифікації в нафтогазовій галузі України мають стати:

1. Розробка концепції системи сертифікації в нафтогазовій галузі та створення Органу з сертифікації персоналу фахівців, що працюють в нафтогазовій галузі (у відповідності з ГОСТ 30488-97, ЕМ 45013-89).

2. Розробка нормативних документів, які б встановлювали вимоги до кваліфікації і сертифікації персоналу, що працює в нафтогазовій промисловості (освіта, знання, практичні навички, стан здоров'я і т.д.) з розбивкою за професіями, а також порядок сертифікації персоналу нафтогазової галузі та правила атестації фахівців нафтогазової галузі.

3. Створення навчального та атестаційного центрів.

4. Організація бази для оцінки практичних навичок фахівця.

5. Навчання та підготовка екзаменаторів для атестації персоналу.

6. Активізація роботи органів з сертифікації продукції та послуг нафтогазового комплексу.

7. Акредитація органів з сертифікації персоналу та органів з сертифікації в міжнародних організаціях.

Орган із сертифікації «Нафтогазсерт» буде керуватися у своїй діяльності актуальними завданнями, серед яких: розробка методичної документації, створення нормативної бази із врахуванням принципів гармонізації із зарубіжними системами, створення на базі існуючих нових органів із сертифікації в нафтогазовій галузі, взаємодія та співробітництво з головними організаціями в області сертифікації, з вітчизняними та міжнародними системами сертифікації. Орган із сертифікації «Нафтогазсерт» стане реальним захистом підприємств НАК «Нафтогаз України» від недобросовісного виробника, гарантуватиме підтвердження відповідності, забезпечення функціонування систем якості, охорони праці та навколишнього середовища на підприємствах галузі.

Перші кроки в напрямку створення вітчизняного органу із сертифікації фахівців нафтогазової галузі за дорученням Держнафтогазпрому робить ІФНТУНГ разом з Івано-Франківським ДЦСМС. Так, згідно з наказом Держнафтогазпрому № 11 від 21.05.2001р. на базі інноваційної структури «Нафтогазовий науково-технічний парк» (номер держреєстру ТП-6 01.02.2000 р.) буде створений Орган із сертифікації персоналу нафтогазової галузі. На даний час розроблена та затверджена програма створення такого ОСП, вивчений досвід роботи аналогічних зарубіжних (Угорщина, Польща) органів, налагоджується співпраця з міжнародним координатором роботи таких центрів – ІWCF, штаб-квартира якого знаходиться в м. Абердіні (Шотландія).

Успішно втілити окреслені завдання в життя планують фахівці ІФНТУНГ, ІФДЦСМ (разом з провідними підприємствами нафтогазової галузі), адже ІФНТУНГ має серйозну наукову та матеріально-технічну базу, а ІФДЦСМ – достатній досвід робіт зі стандартизації та сертифікації, що допоможе створити вітчизняну систему сертифікації «Нафтогазсерт».

Створення національного Органу із сертифікації «Нафтогазсерт» вирішить чимало об'єктивних і актуальних проблем в цій галузі, в першу чергу реально захистить національного виробника, а також сприятиме підвищенню якості продукції та послуг, що є актуальним особливо після виходу Указу Президента «Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції» від 23.02.01 р.